

Таблиця 12

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Чи готові Ви підтримати на виборах до Верховної Ради України політичний
блок на основі Партії регіонів, якщо його очолить Раїса Богатирьова,
а не Віктор Янукович?“, %

(жовтень 2005 р.)

Так, впевнений(а), що підтримаю	5	13
Скоріше за все, підтримаю	8	
Скоріше, не підтримаю	14	65
Точно, не буду підтримувати	51	
<i>Важко відповісти</i>	22	

Громадські оцінки чесності та прозорості наступних виборів

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що в українському суспільстві існує велика недовіра до спроможності забезпечити демократичну процедуру проведення виборів. Дві третини виборців (65%) вважають, що політична боротьба під час майбутньої передвиборної кампанії буде вестись переважно нечесно і підступно, і лише 22% вважають, що політична боротьба буде чесною та коректною (див. табл. 13). Ці дані виглядають доволі песимістично, хоча і краще, ніж у попередні місяці. До того ж, якщо порівняти їх із даними річної давності, то ми зможемо побачити, що вони нагадують подібні очікування, які були перед останніми президентськими виборами.

Таблиця 13

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте,
політична боротьба під час майбутньої передвиборної кампанії * буде
вестись переважно коректними, чесними методами, чи навпаки,
нечесно і підступно?“, %

	Лютий 2004 р.	Жовтень 2005 р.	Грудень 2005 р.
Політична боротьба буде вестись переважно чесними і коректними методами	12	19	22
Політична боротьба буде вестись переважно нечесно і підступно	67	60	65
<i>Важко відповісти</i>	21	21	13

* У лютому 2004 р. під час проведення президентської передвиборної кампанії.

Оцінки парламентської кампанії напряду залежать від електоральних симпатій опитаних респондентів. Найбільш негативно та песимістично схильні оцінювати парламентську кампанію респонденти, які підтримують КПУ. Високий показник зневіри і серед тих, хто не збирається брати участі у виборах, та серед прихильників усіх без виключення опозиційних діючих владі сил.

Таблиця 14

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте, політична боротьба під час майбутньої передвиборної кампанії буде вестись переважно коректними, чесними методами, чи навпаки, нечесно і підступно?“, % серед прихильників різних політичних сил (100% по кожній представленій у таблиці політичній силі)

(жовтень 2005 р.)

	Політична боротьба буде вестись переважно чесними і коректними методами	Політична боротьба буде вестись переважно нечесно і підступно	<i>Важко відповісти</i>
Політичний блок Ющенко "Наша Україна"	43	40	17
Блок Юлії Тимошенко	39	47	14
Народний блок Литвина	28	62	10
Соціалістична партія України	28	60	12
Партія Регіонів	11	78	12
Ще не визначився	16	66	18
ПСПУ	11	79	11
Комуністична партія України	10	83	7
Не підтримую жодну	7	82	11
Не братиму участі у виборах	3	79	17

Оцінки чесності проведення передвиборної кампанії у регіональному розрізі показують, що немає жодного регіону країни, в якому б більшість респондентів вважала, що ця передвиборна кампанія проходитиме чесно. Найбільшу недовіру демонструють респонденти опитані, на Півдні та Сході країни, в АР Крим.

Таблиця 15

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви вважаєте, політична боротьба під час майбутньої передвиборної кампанії буде вестись переважно коректними, чесними методами, чи навпаки, нечесно і підступно?“, % по регіонах України

(жовтень 2005 р.)

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Політична боротьба буде вестись переважно чесними і коректними методами	39	24	28	12	12	9	30
Політична боротьба буде вестись переважно нечесно і підступно	46	62	60	75	80	79	60
<i>Важко відповісти</i>	15	14	13	13	8	12	10

Таблиця 16

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як би Ви оцінили рівень соціальної напруженості у вашому населеному пункті?“, %

	Вересень 2004 р.	Жовтень 2005 р.
Соціальної напруженості немає, становище нормальне, спокійне	42	39
Є незначна соціальна напруженість	36	36
Існує сильна соціальна напруженість	11	12
Існує загроза серйозних конфліктів	1	2
Важко відповісти	10	11

Проведений аналіз відповідей вказує на те, що неможливо виокремити які-небудь соціально-демографічні групи, які зазначали б більший рівень соціальної напруги. Також немає суттєвих відмінностей у відповідях респондентів з різних за типом поселень. Аналіз у регіональному розрізі вказує на те, що найбільшою мірою схильні вважати існуючу ситуацію соціально напруженою мешканці Східного регіону (17%), АР Крим (12%) та Заходу (12%). Якщо порівнювати ці показники з даними опитування, проведеного у вересні 2004 р., то тоді найбільш стурбованим виглядало населення м. Києва (21%) та в Центральному і Північному регіонах (15 та 14% відповідно). Найменша кількість тих, хто схильний вважати, що „існує сильна соціальна напруженість”, на той час була в Західному регіоні – 8% (див. табл. 17 та рис. 3).

Таблиця 17

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як би Ви оцінили рівень соціальної напруженості у вашому населеному пункті?“, %, по регіонах України

(жовтень 2005 р.)

	Захід	Центр	Північ	Схід	Південь	АР Крим	м. Київ
Соціальної напруженості немає, становище нормальне, спокійне	36	49	43	37	33	35	35
Є незначна соціальна напруженість	41	27	36	37	41	49	17
Існує сильна соціальна напруженість	12	9	6	17	10	12	4
Існує загроза серйозних конфліктів	2	4	1	1	0	1	5
Важко відповісти	9	11	15	8	15	4	39

На думку більшості опитаних, існує декілька соціально прийнятних способів виявлення свого незадоволення та громадської непокори. До таких належать санкціоновані мітинги та демонстрації (54% схвалює, з яких 24% може за певних умов взяти в них участь), санкціоновані страйки (48% схвалює, відповідно 17% можуть взяти участь).

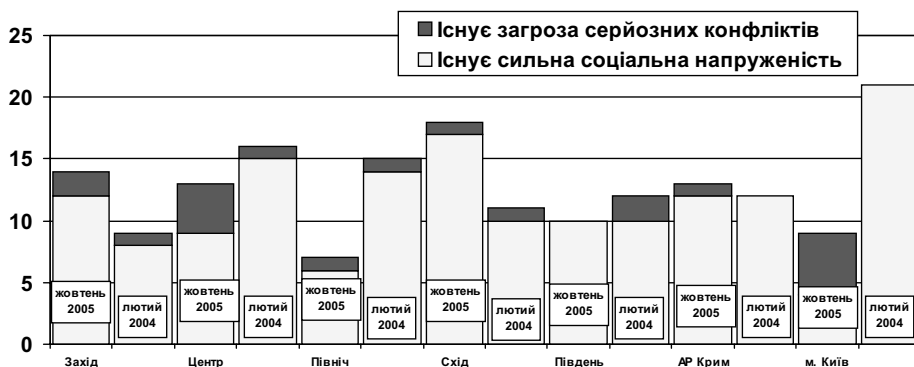

Рис. 3. Динаміка рівня соціальної напруженості, %

На відміну від зазначених вище способів відстоювання своїх прав та інтересів, у громадській думці відсутнє переважно схвальне ставлення до таких акцій, як несанкціоновані страйки та мітинги. Схвалюють проведення несанкціонованих мітингів та демонстрацій 19% опитаних, лише 5% теоретично погодилися б узяти в них участь, натомість не схвалюють такі дії – 38%.

Таблиця 18

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Як Ви ставитесь до того, що яка-небудь група людей може застосувати для відстоювання своїх прав і інтересів такі засоби ...”, %

(жовтень 2005 р.)

	Схвалюю		Байдуже	Засуджую	Важко відповісти
	І взяв би в них участь	Але не взяв би в них участі			
Санкціоновані мітинги і демонстрації	24	30	21	16	9
Санкціоновані страйки	17	31	21	20	11
Бойкотування, відмова підкорятися, виконувати рішення адміністрації, влади, акти громадської непокори	8	19	23	37	13
Несанкціоновані мітинги і демонстрації	5	14	23	46	12
Несанкціоновані страйки	4	11	22	49	14
Захоплення приміщень, блокування руху на автомобільних і залізничних дорогах	1	5	9	76	9
Вуличні заворушення, барикади	1	3	6	82	8
Терористичні акти	0	2	3	90	5
Силове, збройне протистояння	0	2	4	88	6

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Така ж ситуація і стосовно несанкціонованих страйків (схвалюють такого роду акції 15%, візьмуть участь – 4%). Майже третина схвалює таку форму протесту, як „бойкотування, відмова підкорятися, виконувати рішення адміністрації, влади, акти громадської непокори”, і лише 8% візьмуть у них участь.

До дій, які не матимуть схвалення більшої частини населення, належать силове, збройне протистояння, терористичні акти, захоплення приміщень, блокування руху на автомобільних і залізничних дорогах та вуличні заворушення. Відповідно саме в таких заходах могли б, за власними ж оцінками, взяти участь не більше 1% опитаних.

Дані дослідження вказують на те, що суттєвої різниці в ставленні до способів вираження протестаного потенціалу зараз і рік тому майже немає.

Ідентичними є і причини, які можуть спонукати людей взяти участь у різного роду протестних акціях. Як і рік тому, найбільшою мірою підштовхнути респондентів до акцій протесту здатен ріст цін на товари та послуги – цю причину вважають достатньо вагомою 46% опитаних респондентів (у вересні 2004 р. так само 46%). На другому місці – боротьба за чистоту навколишнього середовища (40%). Решта приводів, на думку опитаних нами респондентів, здаються менш важливими і можуть спонукати до акцій протесту не більше 18–25% населення.

Зазначимо, що суттєвий ріст цін на основні групи продовольчих товарів – це єдиний привід, який може спонукати до акцій протесту більшу частку респондентів, ніж та, що залишиться байдужою до цієї події.

Питома вага тих, хто впевнений у тому, що візьме участь в акціях протесту у зв'язку з фальсифікацією результатів виборів або через використання адміністративного ресурсу та здійснення тиску на виборців у президентській виборчій кампанії, становить 6%.

Таблиця 19

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
„Що може спонукати Вас особисто взяти участь в акціях протесту?“, %
(жовтень 2005 р.)

	Так	Скоріше, так	Скоріше, ні	Ні	Важко відповісти
Боротьба за чистоту навколишнього середовища	21	19	18	34	9
	40		52		
Захист демократії, боротьба проти авторитарного режиму і тоталітаризму	13	16	22	36	13
	29		58		
Заяви політичних лідерів, партій або сил про фальсифікації результатів парламентських виборів	8	13	24	42	13
	21		66		
Використання адміністративного ресурсу та здійснення тиску на виборців у парламентській виборчій кампанії	7	12	24	42	15
	19		66		
Ріст цін на основні групи продовольчих товарів	28	18	12	29	13
	46		41		

Якщо порівняти ці дані із тими, що були отримані рік тому – у вересні 2004 р. року, то можна побачити майже повну їх відповідність одні одним.

Таблиця 20

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Що може спонукати Вас особисто взяти участь в акціях протесту?“, (сума відповідей „так” та „скоріше, так”), %

	2004 р.	2005 р.
Боротьба за чистоту навколишнього середовища	40	40
Захист демократії, боротьба проти авторитарного режиму і тоталітаризму	25	29
Заяви політичних лідерів, партій або сил про фальсифікації результатів парламентських виборів	20	21
Використання адміністративного ресурсу та здійснення тиску на виборців у парламентській виборчій кампанії	18	19
Ріст цін на основні групи продовольчих товарів	46	46

Соціальне самоцуття населення в контексті ціннісних орієнтацій

Особливість економічної свідомості населення характеризується конфліктом трудових орієнтацій. З одного боку, у більшості населення зберігаються уявлення про те, що людина сама повинна піклуватися про свій добробут і здобувати його шляхом сумлінної праці. З іншого боку, орієнтація на здобуття визнаних суспільством цінностей (особистий добробут, економічний успіх) стикається з труднощами або навіть неможливістю реалізації цілей інституціональним шляхом, тобто в межах існуючих законів. Більшість (73%) опитаних тією чи іншою мірою погодилися з думкою, що працездатна людина сама має відповідати за свій добробут, але тільки 36% згодні, що нині кар’єру можна зробити, тільки працюючи в офіційному (не тіньовому) секторі економіки. Знов-таки більшість респондентів вважає, що заробляти на гідне життя чесним шляхом нині в Україні майже неможливо.

Таблиця 21

Розподіл відповідей респондентів на запитання: „Зараз я прочитаю Вам декілька тверджень. Скажіть, будь-ласка, наскільки Ви погоджуєтесь з кожним із них?”, %

(жовтень 2005 р.)

	Повністю згоден	Скоріше, згоден	Скоріше, не згоден	Повністю не згоден	Важко відповісти
Працездатна людина виключно сама має відповідати за свій добробут	34	39	16	6	5
Успішну кар’єру можна зробити, тільки працюючи в офіційному (не тіньовому) секторі економіки	12	24	31	17	16
Заробляти на гідне життя чесним шляхом нині в Україні майже неможливо	35	32	18	9	6